
Natya Shastra Chapter 18

நாட்யஸாஸ்த்ரம் அத்⁴யாய: 18

Document Information

Text title : naaTyashastra adhyaaya 18 dasharuupaniroopaNaM

File name : natya18.itx

Category : nATyashAstra, major_works, bharata

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Sage Bharata

Transliterated by : Sowmya Krishnapur krsowmya at yahoo.com

Proofread by : Sowmya Krishnapur krsowmya at yahoo.com are needed for devanaagarii output and formatting.

Latest update : November 22, 2006

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

॥ ஸ்ரீரஸ்து ॥

புரதமுநிப்ரணீதம் நாட்யஸாஸ்த்ரம்

அத² அஷ்டாத³ஸோ⁵த்த்யாய:

வர்த்தயிஷ்யாம்யஹம் விப்ரா த³ஸூருபவிகல்பநம் |

நாமத: கர்மதஸ்சைவ ததா² சைவ ப்ரயோக³த: || 1 ||

நாடகம் ஸப்ரகரணமங்கோ வ்யாயோக³ ஏவ ச |

பா⁴ண: ஸமவகாரஸ்ச வீதீ² ப்ரஹஸநம் டி³ம: || 2 ||

ஈஹாம்ரு³க³ஸ்ச விஜ்ஞேயா த³ஸேமே நாட்யலக்ஷணே |

ஏதேஷாம் லக்ஷணமஹம் வ்யாக்²யாஸ்யாம்யநுபூர்வஸ: || 3 ||

ஸர்வேஷாமேவ காவ்யாநாம் மாத்ரு³கா வ்ரு³த்தய: ஸம்ரு³தா: |

ஆப்⁴யோ விநிஸ்ரு³தம் ஹ்யேதத்³த³ஸூருபம் ப்ரயோக³த: || 4 ||

ஜாதிபி:⁴ ஸ்ருதிபி⁴ஸ்சைவ ஸ்வரா க்³ராமத்வமாக³தா: |

யதா² ததா² வ்ரு³த்திபே⁴தை:³ காவ்யப³ந்தா⁴ ப⁴வந்தி ஹி || 5 ||

க்³ராமெள பூர்ணஸ்வரெள த்³வேள து யதா² வை ஷட்³ஜமத்⁴யமெள |

ஸர்வவ்ரு³த்திவிநிஷ்பந்நெள காவ்யப³ந்தெள⁴ ததா² த்விமெள || 6 ||

ஜ்ஞேயம் ப்ரகரணம் சைவ ததா² நாடகமேவ ச |

ஸர்வவ்ரு³த்திவிநிஷ்பந்நம் நாநாப³ந்த⁴ஸமாஸ்ரயம் || 7 ||

வீதீ² ஸமவகாரஸ்ச ததே²ஹாம்ரு³க³ ஏவ ச |

உத்ஸுரு³ஷ்டிகாங்கோ வ்யாயோகோ³ பா⁴ண: ப்ரஹஸநம் டி³ம: || 8 ||

கைஸிகீவ்ரு³த்திஹீநாநி ரூபாண்யேதாநி காரயேத் |

அத ஊர்த⁴வம் ப்ரவக்ஷ்யாமி காவ்யப³ந்த⁴விகல்பநம் || 9 ||

ப்ரக்²யாதவஸ்துவிஷ்யம் ப்ரக்²யாதோதா³த்தநாயகம் சைவ |

ராஜர்ஷிவம்ஸ்யசரிதம் ததை²வ தி³வ்யாஸ்ரயோபேதம் || 10 ||

நாநாவிபூ⁴திபி⁴ர்யுதம்ரு³த்தி⁴விலாஸாதி³பி⁴ர்கு³ணஸ்சைவ |
 அங்கப்ரவேஸகாட்⁴யம் ப⁴வதி ஹி தந்நாடகம் நாம || 11 ||
 ந்ரு³பதீநாம் யச்சரிதம் நாநாரஸபா⁴வசேஷ்டிதம் ப³ஹுதா⁴ |
 ஸுக²து:³கோ²த்தப்தி³க்ரு³தம் ப⁴வதி ஹி தந்நாடகம் நாம || 12 ||
 அஸ்யாவஸ்தோ²பேதம் கார்யம் ப்ரஸமீக்ஷய பி³ந்து³விஸ்தாராத |
 கர்தவ்யோ⁵ங்க: ஸோ⁵பி து கு³ணந்விதம் நாட்யதத்தவஜ்ஞை: || 13 ||
 அங்க இதி ரூடி⁴ஸப்³தோ³ பா⁴வைஸ்ச ரஸைஸ்ச ரோஹயத்யர்தா²ந் |
 நாநாவிதா⁴நயு³க்தோ யஸ்மாத்தஸமா³ப⁴வேத³ங்க: || 14 ||
 அங்கஸமாப்தி: கார்யா காவ்யச்சே²தே³ந பீ³ஜஸம்ஹார: |
 வஸ்துவ்யாபீ நி³ந்து:³ காவ்யஸமுத்தோ²5த்ர நித்யம் ஸ்யாத || 15 ||
 யத்ரார்த²ஸ்ய ஸமாப்திர்யத்ர ச பீ³ஜஸ்ய ப⁴வதி ஸம்ஹார: |
 கிஞ்சித³வலக்³நபி³ந்து:³ ஸோ⁵ங்க இதி ஸதா³வக³ந்தவ்ய: || 16 ||
 யே நாயகா நிக³தி³தாஸ்தேஷாம் ப்ரத்யக்ஷசரிதஸம்யோக: ³ |
 நாநாவஸ்தோ²பேத: கார்யஸ்த்வங்கோ⁵விப்ரக்ரு³ஷ்டஸ்து || 17 ||
 நாயகதே³வீகு³ருஜநபுரோஹிதாமாத்யஸார்த²வாஹாநாம் |
 நைகரஸாந்தரவிஹிதோ ஹ்யங்க இதி ஸ வேதி³தவ்யஸ்து || 18 ||
 பஞ்சாக்ஷரா த³ஸபரா ஹ்யங்கா: ஸ்யுர்நாடகே ப்ரகரணே ச |
 நிஷக்ராம: ஸர்வேஷாம் யஸ்மிந்நங்க: ஸ விஜ்ஞேய: || 19 ||
 க்ரோத⁴ப்ரஸாத³ஸோகா: ஸாபோதஸர்கோ³5த² விதி³ரவோத்³வாஹௌ |
 அத³ப⁴தஸம்ப⁴வத³ர்ஸநமங்கே ப்ரத்யக்ஷஜாநி ஸ்யு: || 20 ||
 ஏகதி³வஸப்ரவ்ரு³த்த: கார்யஸ்த்வங்கோ⁵ர்த²பீ³ஜமதி⁴க்ரு³த்ய |
 ஆவஸ்யககார்யாணமவிரோதே⁴ந ப்ரயோகே³ஷு || 21 ||
 ஏகாங்கேந கதா³சித்³ப³ஹுநி கார்யாணி யோஜயேத்³தீ⁴மாந் |
 ஆவஸ்யகாவிரோதே⁴ந தத்ர காவ்யாநி கார்யாணி || 22 ||
 ரங்க³ம் து யே ப்ரவிஷ்டா: ஸர்வேஷாம் ப⁴வதி தத்ர நிஷக்ராம: |
 பீ³ஜார்த²யு³க்தியு³க்தம் க்ரு³த்வா காவ்யம் யதா²ர்த²ரஸம் || 23 ||
 ந ப³ஹுநீஹ கார்யாணி த்வேகாங்கே விநியோஜயேத் |
 ஆவஸ்யகாநாம் கார்யாணம் விரோதோ⁴ ஹி ததா² ப⁴வேத் || 24 ||

ஜ்ஞாத்வா தி³வஸாவஸ்தா²ம் கூணயாமமுஹூர்தலகூணோபேதாம் |
விப⁴ஜேதஸர்வமஸேஷம் ப்ரு²த²க்ப்ரு²த²க்காவ்யமங்கேஷு || 25 ||

தி³வஸாவஸாநகார்யம் யத்யங்கே நோபபத்யதே ஸர்வம் |
அங்கச்சே²த³ம் க்ரு²த்வா ப்ரவேஸகைஸ்தத³விதா⁴தவ்யம் || 26 ||

விப்ரக்ரு²ஷ்டம் து யோ தே³ஸம் க³ச்சே²த்கார்யவஸாநுக: ³ |
அங்கச்சே²தே³ஸ²த² ஸங்க்ஷேபாந்நி³ர்தி³ஸேத்தம் ப்ரவேஸகை: || 27 ||

ஸந்நிஹிதநாயகோ⁵ங்க: கர்தவ்யோ நாடகே ப்ரகரணே வா |
பரிஜநகதா²நுப³ந்த: ⁴ ப்ரவேஸகோ நாம விஜ்ஞேய: || 28 ||

ப்ரகரணநாடகவிஷயே பஞ்சாத³யா த³ஸபரா ப⁴வந்த்யங்கா: |
அங்காந்தரஸந்தி⁴ஷு ச ப்ரவேஸகாஸ்தேஷு தாவந்த: || 29 ||

அநயோரந்தரவிஹித: ப்ரவேஸகோ⁵ர்த²க்ரியாம் ஸமபி⁴வீக்ஷய |
ஸங்க்ஷேபார்த: ² ஸந்தி⁴ஷ்வர்தா²நாம் ஸம்விதா⁴தவ்ய: || 30 ||

அங்கச்சே²த³ம் க்ரு²த்வா மாஸக்ரு²தம் வர்ஷஸஞ்சிதம் வாபி |
ததஸர்வம் கர்தவ்யம் வர்ஷா³ர்த⁴வம் ந து கதா³சித் || 31 ||

ய: கஸ்சித்கார்யவஸாத³க³ச்ச²தி புருஷ: ப்ரக்ரு²ஷ்டமத்⁴வாநம் |
தத்ராப்யங்கச்சே²த: ³ கர்தவ்ய: பூர்வவத்தஜ்ஞை: || 32 ||

அங்காந்தரானுஸாரீ ஸங்க்ஷேபார்த²மதி⁴க்ரு²த்ய பி³ந்தூ³நாம் |
ப்ரகரணநாடகவிஷயே ப்ரவேஸகை: ஸம்விதா⁴தவ்ய: || 33 ||

நோத்தமமத்⁴யமபுருஷைராசரிதோ நாப்யுதா³த்தவசநக்ரு²த: |
ப்ராக்ரு²தபா⁴ஷாசார: ப்ரயோக³மாஸரித்ய கர்தவ்ய: || 34 ||

காலோத்தா²நக³திரஸௌ வ்யாக்²யாஸம்ரம்ப⁴கார்யவிஷயாணம் |
அர்தா²பி⁴தா⁴நயுக்த: ப்ரவேஸகை: ஸ்யாத³நேகார்த: ² || 35 ||

ப³ஹ்வாஸ்யமபி கார்யம் ப்ரவேஸகை: ஸங்க்ஷிபேச்ச ஸந்தி⁴ஷு வா |
ப³ஹு³தூர்ணபதை³ர்யுக்தம் ஜநயதி கே²த³ம் ப்ரயோக³ஸ்ய || 36 ||

யத்ரார்த²ஸ்ய ஸமாப்திர்ந ப⁴வத்யங்கே ப்ரயோக³பா³ஹு³ஸ்யாத |
வ்ரு²த்தாந்தஸ்வல்பகதை: ² ப்ரவேஸகை: ஸோ⁵பி⁴தா⁴தவ்ய: || 37 ||

யுத்³த⁴ம் ராஜ்யப்⁴ரம்ஸோ மரணம் நக³ரோபரோத⁴நம் சைவ |

ப்ரத்யக்ஷாணி து நாங்கே ப்ரவேஸகை: ஸம்விதே⁴யாநி || 38 ||

அங்கே ப்ரவேஸகே ச ப்ரகரணமாஸ்திர்த்ய நாடகே வாபி |

ந வத:⁴ கர்தவ்ய: ஸ்யாத்³யோ⁵ப்யு³யீ நாயக: க்²யாத: || 39 ||

அபஸரணமேவ கார்யம் க்³ரணம் வா ஸந்தி⁴ரேவ வா யோஜ்ய: |

காவ்யஸ்லேஷை³ஹூ⁴பிர்யதா²ரஸம் நாட்யதத்தவஜ்ஞை: || 40 ||

ந மஹாஜநபரிவாரம் கர்தவ்யம் நாடகம் ப்ரகரணம் வா |

யே தத்ர கார்யபுருஷாஸ்சத்வார: பஞ்ச வா தே ஸ்யு: || 41 ||

கார்யம் கோ³புச்சா²க்³ரம் கர்தவ்யம் காவ்யப³ந்த⁴மாஸாத்³ய |

யே சோதா³த்தா பா⁴வாஸ்தே ஸர்வே ப்ரு³ஷ்ட²த: கார்யா: || 42 ||

ஸர்வேஷாம் காவ்யாநாம் நாநாரஸபா⁴வயுக்தியுக்தாநாம் |

நிர்வஹணே கர்தவ்யோ நித்யம் ஹி ரஸோ⁵த்³பு⁴தஸ்தஜ்ஞை: || 43 ||

நாடகலக்ஷணமேதந்மயா ஸமாஸேந கீர்திதம் விதி⁴வத் |

ப்ரகரணமத: பரமஹம் லக்ஷணயுக்த்யா ப்ரவக்ஷ்யாமி || 44 ||

யத்ர கவிராத்மஸக்த்யா வஸ்து ஸரீரம் ச நாயகம் சைவ |

ஓளத்பத்திகம் ப்ரகருதே ப்ரகரணமிதி தத்³பு³தை⁴ர்ஜ்ஞேயம் || 45 ||

யத்³நார்ஷமதா²ஹார்யம் காவ்யம் ப்ரகரோத்யபு⁴தக்³ணயுக்தம் |

உத்பந்நப³ஜ்வஸ்து ப்ரகரணமிதி தத்³பி விஜ்ஞேயம் || 46 ||

யந்நாடகே மயோக்தம் வஸ்து ஸரீரம் ச வ்ரு³த்திபே⁴தா³ஸ்ச |

தத்ப்ரகரணே⁵பி யோஜ்யம் ஸலக்ஷணம் ஸர்வஸந்தி⁴ஷு து || 47 ||

விப்ரவணிக்ஸசிவாநாம் புரோஹிதாமாத்யஸார்த²வாஹாநாம் |

சரிதம் யந்நைகவித⁴ம் ஜ்ஞேயம் தத்ப்ரகரணம் நாம் || 48 ||

நோதா³த்தநாயகக்ரு³தம் ந தி³வ்யசரிதம் ந ராஜஸம்போ⁴க³ம் |

பா³ஹ்யஜநஸம்ப்ரயுக்தம் தஜ்ஞ்ஞேயம் ப்ரகரணம் தஜ்ஞ்ஞை: || 49 ||

தா³ஸவிடஸ்ரேஷ்ட²யுதம் வேஸஸ்தர்யுபசாரகாரணோபேதம் |

மந்த³க்ருலஸ்த்ரீசரிதம் காவ்யம் கார்யம் ப்ரகரணே து || 50 ||

ஸசிவஸ்ரேஷ்ட²ப்³ராஹ்மணபுரோஹிதாமாத்யஸார்த²வாஹாநாம் |

க்³ரு³ஹவார்தா யத்ர ப⁴வேந்ந தத்ர வேஸ்யாங்க³நா கார்யா || 51 ||

யதி³ வேஸ்யுவதியுக்கும் ந குலஸ்தீ⁴ ஸங்க³மோ⁵பி ஸ்யாத் |

அத² குலஜநப்ரயுக்கும் ந வேஸ்யுவதி⁴வேத்தத்ர || 52 ||

யதி³ வா காரணயுக்த்யா வேஸகுலஸ்தீ⁴க்ரு³தோபசார: ஸ்யாத் |

அவி⁴க்ரு³தபா⁴ஷாசாரம் தத்ர து பா²யம் ப்ரயோக்தவ்யம் || 53 ||

மத⁴யமபுருஷைந்நித்யம் யோஜ்யோ விஷ்கம்ப⁴கோ⁵த்ர தத்தவஜ்ஜு³ரை: |

ஸம்ஸ்க்ரு³தவசநாநுக³த: ஸங்க்ஷேபார்த: ²ப்ரவேஸகவத் || 54 ||

ஸூ³த: ⁴ஸங்கீர்ணோ வா த³விவிதோ⁴ விஷ்கம்ப⁴கோ⁵பி கர்தவ்ய: |

மத⁴யமபாத்ர: ஸூ³த: ⁴ஸங்கீர்ணோ நீசமத⁴யக்ரு³த: || 55 ||

அங்காந்தராலவிஹித: ப்ரவேஸகோ⁵ர்த²க்ரியாம் ஸமபி⁴வீக்ஷய |

ஸங்க்ஷேபாத்ஸந்த⁴நாமர்தா²நாம் சைவ கர்தவ்ய: || 56 ||

அநயோஸ்ச ப³ந்த⁴யோகா³த³ந்யோ பே⁴த: ³ப்ரயோக்த்ரு³பி: ⁴கார்ய: |

ப்ர²க்யாதஸ்த்விதரோ வா நாடகயோகே³ ப்ரகரணே வா || 57 ||

ப்ரகரணநாடகபே⁴தா³து³த்பாத்³யம் வஸ்து நாயகம் ந்ரு³பதிம் |

அந்த:புரஸங்கீ³தககந்யாமதி⁴க்ரு³த்ய கர்தவ்யா || 58 ||

ஸ்தீ⁴ப்ராயா சதுரங்கா லலிதாபி⁴நயாத்மிகா ஸுவிஹிதாங்கீ³ |

ப³ஹுந்ரு³த்தகீ³தபா²யா ரதிஸம்போ⁴கா³த்மிகா சைவ || 59 ||

ராஜோபசாரயுக்தா ப்ரஸாத³நக்ரோத⁴த³ம்ப⁴ஸம்யுக்தா |

நாயகதே³வீதூ³தீ ஸபரிஜநா நாடிகா ஜ்ஞேயா || 60 ||

அந்தர்பா⁴வக³தா ஹ்யேஷா பா⁴வயோரு⁴யோர்யத: |

அத ஏவ த³ஸைதாநி ரூபாணீ³த்யுதி³தாநி வை || 61 ||

ப்ரகரணநாடகலக்ஷணமுக்கும் விப்ரா மயா ஸமாஸேந |

வக்ஷயாம்யத: பரமஹம் லக்ஷணம் யுக்த்யா ஸமவகாரம் || 62 ||

தே³வாஸுரபீ³ஜக்ரு³த: ப்ர²க்யாதோதா³த்தநாயகஸ்சைவ |

தர்யங்கஸ்ததா² த்ரிகபடஸ்தீ³ரிவித்³ரவ: ஸ்யாத்த்ரீஸ்ரு³ங்கா³ர: || 63 ||

த³வாத³ஸநாயகப³ஹுலோ ஹ்யஷ்டாத³ஸநாடி³காப்ரமாணஸ்ச |

வக்ஷயாம்யஸ்யாங்கவிதி⁴ம் யாவத்யோ நாடி³கா யத்ர || 64 ||

அங்கஸ்து ஸப்ரஹஸந: ஸவித்³ரவ: ஸகபட: ஸவீ²தீ²க: |

த³வாத³ஸநாடி³விஹித: ப்ரத²ம: கார்ய: க்ரியோபேத: || 65 ||

கார்யஸ்ததா² த்³விதீய: ஸமாஸ்ரிதோ நாடி³காஸ்சதஸ்ரஸ்து |
வஸ்துஸமாபநவிஹிதோ த்³விநாடி³க: ஸ்யாதத்ரு²தீயஸ்து || 66 ||

நாடி³ஸம்ஜ்ஞா ஜ்ஞேயா மாநம் காலஸ்ய யந்முஹூர்தார்த⁴ம் |
தந்நாடி³காப்ரமாணம் யதோ²க்தமங்கேஷு ஸம்யோஜ்யம் || 67 ||

யா நாடி³கேதி ஸம்ஜ்ஞா காலவிபா⁴கே³க்ரியாபி⁴ஸம்பந்நா |
கார்யா ச ஸா ப்ரயத்நாத்³யதா² க்ரமேணைவ ஸாஸ்த்ரோக்தா || 68 ||

அங்கோ³ங்கஸ்த்வந்யார்த: ² கர்தவ்ய: காவ்யப³ந்த⁴மாஸாத்³ய |
அர்த²ம் ஹி ஸமவகாரே ஹ்யப்ரதிஸம்ப³ந்த⁴மிச்ச²ந்தி || 69 ||

யுத்³த⁴ஜலஸம்ப⁴வோ வா வாஸ்வக்³நிக³ஜேந்த³ரஸம்ப⁴ரமக்ரு²தோ வா |
நக³ரோபரோத⁴ஜோ வா விஜ்ஞேயோ வித்³ரவஸ்த்ரிவித: ⁴ || 70 ||

வஸ்துக³தக்ரமவிஹிதோ தே³வவஸாத்³வா பரப்ரயுக்தோ வா |
ஸுக²து: ³கோ²த்பத்திக்ரு²தஸ்த்ரிவித: ⁴ கபடோ³த்ர விஜ்ஞேய: || 71 ||

த்ரிவித⁴ஸ்சாத்ர விதி⁴ஜ்ஞை: ப்ரு²த²க்ப்ரு²த²க்கார்யவிஹிதார்த: ² |
ஸ்ரு²ங்கா³ர: கர்தவ்யோ த⁴ர்மே சார்தே² ச காமே ச || 72 ||

யஸ்மிந் த⁴ர்மப்ராபகமாத்மஹிதம் ப⁴வதி ஸாத⁴நம் ப³ஹூதா⁴ |
வ்ரதநியமதபோயுக்தோ ஜ்ஞேயோ³ஸௌ த⁴ர்மஸ்ரு²ங்கா³ர: || 73 ||

அர்த²ஸ்யேச்சா²யோகா³த்³ப³ஹூதா⁴ சைவார்த²தோ³ர்த²ஸ்ரு²ங்கா³ர: |
ஸ்த்ரீஸம்ப்ரயோக³விஷயேஷ்வர்தா²ர்தா² வா ரதிர்யத்ர || 74 ||

கந்யாவிலோப⁴நக்ரு²தம் ப்ராப்தௌ ஸ்த்ரீபும்ஸயோஸ்து ரம்யம் வா |
நிப⁴ரு²தம் ஸாவேக³ம் வா யஸ்ய ப⁴வேத்காமஸ்ரு²ங்கா³ர: || 75 ||

உஷ்ணிக்³கா³யதர்யாதீ³ந்யந்யாநி ச யாநி ப³ந்த⁴குடிலாநி |
வ்ரு²த்தாநி ஸமவகாரே கவிபி⁴ஸ்தாநி ப்ரயோஜ்யாநி || 76 ||

ஏவம் கார்யஸ்தஜ்ஜ்ஞைர்நாநாரஸஸம்ஸ்ரய: ஸமவகார: |
வக்ஷயாம்யத: பரமஹம் லக்ஷணமீஹாம்ரு²க³ஸ்யாபி || 77 ||

தி³வ்யாபுருஷாஸ்ரயக்ரு²தோ தி³வ்யஸ்த்ரீகாரணோபக³தயுத்³த: ⁴ |
ஸுவிஹிதவஸ்துநிப³த்³தோ⁴ விப்ரத்யயகாரகஸ்சைவ || 78 ||

உத்³த⁴தபுருஷப்ராய: ஸ்த்ரீரோஷக்³ரதி²தகாவ்யப³ந்த⁴ஸ்ச |

ஸங்க்ஷோப³வித்³ரவக்ரு³த: ஸம்பே²டக்ரு³தஸ்ததா² சைவ || 79 ||

ஸ்த்ரீ⁴பே³நாபஹரணவமர்த³நப்ராப்தவஸ்துஸ்ரு³ங்கா³ர: |
ஈஹாம்ரு³க³ஸ்து கார்ய: ஸுஸமாஹிதகாவ்யப³ந்த⁴ஸ்ச || 80 ||

யத்³வ்யாயோகே³ கார்யம் யே புருஷா வ்ரு³த்தயோ ரஸாஸ்சைவ |
ஈஹாம்ரு³கே³பி தே ஸ்யு: கேவலமமரஸ்த்ரியா யோக:³ || 81 ||

யத்ர து வதே⁴ப்ஸிதாநாம் வதோ⁴ ஹ்யுத³க்³ரோ ப⁴வேத்³தி⁴ புருஷாணம் |
கிஞ்சித்³வ்யாஜம் க்ரு³த்வா தேஷாம் யுத்³த⁴ம் ஸமயிதவ்யம் || 82 ||

ஈஹாம்ரு³க³ஸ்ய லக்ஷணமுத்தம் விப்ரா: ஸமாயோகே³ந |
டி³மலக்ஷணம் து பூ⁴யோ லக்ஷணயுக்த்யா ப்ரவக்ஷ்யாமி || 83 ||

ப்ரக்²யாதவஸ்துவிஷய: ப்ரக்²யாதோதா³த்தநாயகஸ்சைவ |
ஷட்³ரஸலக்ஷணயுக்தஸ்ச துரங்கோ வை டி³ம: கார்ய: || 84 ||

ஸ்ரு³ங்கா³ரஹாஸ்யவர்ஜம் ஸேஷை: ஸர்வை ரஸை: ஸமாயுக்த: |
தீ³ப்தரஸகாவ்யயோநிர்நாநாபா⁴வோபஸம்பந்ந: || 85 ||

நிர்கா⁴தோல்காபாதைருபராகே³ணேந்து³ஸூர்யயோர்யுக்த: |
யுத்³த⁴நியுத்³தா⁴க⁴ர்ஷணஸம்பே²டக்ரு³தஸ்ச கர்தவ்ய: || 86 ||

மாயேந்த³ரஜாலப³ஹூலோ ப³ஹூபுஸ்தோத்தா²நயோக³யுக்தஸ்ச |
தே³வபு⁴ஜகே³ந்த³ரராக்ஷஸயக்ஷபிஸாசாவகீர்ணஸ்ச || 87 ||

ஷோட³ஸநாயகப³ஹூல: ஸாத்வத்த்யாரப⁴வ்ரு³த்திஸம்பந்ந: |
கார்யோ டி³ம: ப்ரயத்நாந்நாநாஸ்யபா⁴வஸம்பந்ந: || 88 ||

டி³மலக்ஷணமித்யுக்தம் மயா ஸமாஸேந லக்ஷணரு³க³தம் |
வ்யாயோக³ஸ்ய து லக்ஷணமத: பரம் ஸம்ப்ரவக்ஷ்யாமி || 89 ||

வ்யாயோக³ஸ்து விதி⁴ஜ்ஞை: கார்ய: ப்ரக்²யாதநாயகஸாரீ: |
அல்பஸ்த்ரீஜநயுக்தஸ்த்வேகாஹக்ரு³தஸ்ததா² சைவ || 90 ||

ப³ஹுவஸ்ச தத்ர புருஷா வ்யாயச்ச²ந்தே யதா² ஸமவகாரே |
ந ச தி³வ்யநாயகயுக்த: கார்யஸ்த்வேகாங்க ஏவாயம் || 91 ||

ந ச தி³வ்யநாயகக்ரு³த: கார்யோ ராஜ்ஷிநாயகநி³த³த⁴ |
யுத்³த⁴நியுத்³தா⁴க⁴ர்ஷணஸங்க⁴ர்ஷக்ரு³தஸ்ச கர்தவ்ய: || 92 ||

ஏவம்வித⁴ஸ்து கார்யோ வ்யாயோகோ³ தீ³ப்தகாவ்யரஸயோநி: |
வக்ஷயாம்யத: பரமஹம் லக்ஷணமுத்ஸு³ஷ்டாங்கஸ்ய || 93 ||

ப்ரக்²யாதவஸ்துவிக்ஷயஸ்த்வப்ரக்²யாத: கதா³சிதே³வ ஸ்யாத் |
தி³வ்யபுருஷைர்வியுக்த: ஸேஷையுக்தோ ப⁴வேத்புமி:⁴ || 94 ||

கருணரஸப்ராயக்ரு³தோ நிவ்ரு³த்தயுத்³தோ⁴த³யதப்ரஹாரஸ |
ஸ்தரீ³பரிதே³விதப³ஹுலோ நிர்வேதி³தபா⁴ஹிதஸ்சவ || 95 ||

நாநாவ்யாகுலசேஷ்ட: ஸாத்வத்த்யாரப⁴டிகைஸிகீஹீந: |
கார்ய: காவ்யவிதி⁴ஜ்ஞை: ஸததம் ஹ்யுத்ஸு³ஷ்டிகாங்கஸ்து || 96 ||

யத்³தி³வ்யநாயகக்ரு³தம் காவ்யம் ஸங்க³ராமப³ந்த⁴வத⁴யுக்தம் |
தத்³பா⁴ரதே து வர்ஷே கர்தவ்யம் காவ்யப³ந்தே⁴ஷு || 97 ||

கஸ்மாத்³பா⁴ரதமிஷ்டம் வர்ஷேஷ்வந்யேஷு தே³வவிஹிதேஷு |
ஹ்ரு³த்³யா ஸர்வா பூ⁴மி: ஸூப⁴க³ந்தா⁴ காஞ்சநீ யஸ்மாத் || 98 ||

உபவநக³மநக்ரீ³டா³ விஹாரநாரீரதிப்ரமோதா:³ ஸ்யு: |
தேஷு ஹி வர்ஷேஷு ஸதா³ ந தத்ர து:³க²ம் ந வா ஸோக: || 99 ||

யே தேஷாமதி⁴வாஸா: புராணவாதே³ஷு பர்வதா: ப்ரோக்தா: |
ஸம்போ⁴க³ஸ்தேஷு ப⁴வேத்கர்மாரம்போ⁴ ப⁴வேத³ஸ்மிந் || 100 ||

ப்ரஹஸநமி விஜ்ஞேயம் த³விவித⁴ம் ஸூத்³த⁴ம் ததா² ஸங்கீர்ணம் |
அங்கஸ்ய லக்ஷணமித³ம் வ்யாக்²யாதமஸேஷையோக³மாத்தரக³தம் || 101 ||

ப்ரஹஸநமத: பரம் ஸலக்ஷணம் ஸம்ப்ரவக்ஷயாமி |
வக்ஷயாமி தயோர்யுக்த்யா ப்ரு³த²க்³ப்ரு³த²க்³லக்ஷணவிஸேஷம் || 102 ||

ப⁴க³வத்தாபஸவிப்ரரந்யரபி ஹாஸ்யவாத³ஸம்ப³த்³த⁴ம் |
காபுருஷஸம்ப்ரயுக்தம் பரிஹாஸாபா⁴ஷணப்ராயம் || 103 ||

அவிக்கு³தபா⁴ஷாசாரம் விஸேஷபா⁴வோபபந்நசரிதப³த³ம் |
நியதக³திவஸ்துவிக்ஷயம் ஸூத்³த⁴ம் ஜ்ஞேயம் ப்ரஹஸநம் து || 104 ||

வேஸ்யாசேடநபும்ஸகவிடதூ⁴ர்தா ப³ந்த⁴கீ ச யத்ர ஸ்யு: |
அநிப்⁴ரு³தவேஷபரிச்ச²த³சேஷ்டிகரணஸ்து ஸங்கீர்ணம் || 105 ||

லோகோபசாரயுக்தா யா வார்தா யஸ்ச த³ம்ப⁴ஸம்யோக:³ |
ஸ ப்ரஹஸநே ப்ரயோஜ்யோ தூ⁴ர்தப்ரவிவாத³ஸம்பந்ந: || 106 ||

வீத்²யங்கை:³ ஸமயுக்தம் கர்தவ்யம் ப்ரஹஸநம் யதா²யோக்³யம் |
பா⁴ணஸ்யாபி து லக்ஷணமத: பரம் ஸம்ப்ரவக்ஷ்யாமி || 107 ||

ஆத்மாநுபூ⁴தஸம்ஸீ பரஸம்ஸ்ரயவர்ணநாவிஸேஷஸ்து |
விவிதா⁴ஸ்யோ ஹி பா⁴னோ விஜ்ஞேயஸ்த்வேகஹார்யஸ்ச || 108 ||

பரவசநமாத்மஸம்ஸ்த²ம் ப்ரதிவசநைருத்தமோத்தமக்³ரதி²தை: |
ஆகாஸபுருஷகதி²தைரங்க³விகாரைரபி⁴நயைஸ்சைவ || 109 ||

தூ⁴ர்தவிடஸம்ப்யோஜ்யோ நாநாவஸ்தா²ந்தரா²தமகஸ்சைவ |
ஏகாங்கோ ப³ஹுசேஷ்ட: ஸததம் கார்யோ பு³தை⁴ர்பா⁴ண: || 110 ||

பா⁴ணஸ்யாபி ஹி நிகி²லம் லக்ஷணமுக்தம் ததா²க்³மாநுக³தம் |
வீத்²யா: ஸம்ப்ரதி நிகி²லம் கத²யாமி யதா²க்ரமம் விப்ரா: || 111 ||

ஸர்வரஸலக்ஷண⁴யா யுக்தா ஹ்யங்கை³ஸ்த்ரயோத³ஸபி:⁴ |
வீத்²ஸ்யாதே³காங்கா ததை²கஹார்யா த்³விஹார்யா வா || 112 ||

அத⁴மோத்தமமத்⁴யாபி⁴ர்யுக்தா ஸ்யாத்ப்ரக்ரு³திபி⁴ஸ்திஸ்ரு³பி:⁴ |
உத்³தா⁴த்யகாவலகி³தாவஸ்பந்தி³தநால்யஸத்ப்ரலாபாஸ்ச || 113 ||

வாக்கேல்யத²ப்ரபஞ்சோ ம்ரு³த³வாதி⁴ப³லே ச²லம் த்ரிக³தம் |
வ்யாஹாரோ க³ண்ட³ஸ்ச த்ரயோத³ஸாங்கா³ந்யுதா³ஹ்ரு³தாந்யஸ்யா: || 114 ||

அத² வீத்² ஸம்ப்ரோக்தா லக்ஷணமேஷாம் ப்ரவக்ஷ்யாமி |
பதா³நி த்வக³தார்தா²நி யே நரா: புநரா³ராத் || 115 ||

யோஜயந்தி பதை³ர்நயஸ்தது³த்³தா⁴த்யகமுச்யதே |
யத்ராந்யஸ்மிந் ஸமாவேஸ்ய கார்யமந்யத்ப்ரஸாத்யதே || 116 ||

தச்சாவலகி³தம் நாம விஜ்ஞேயம் நாட்யயோக்த்ரு³பி:⁴ |
ஆக்ஷிப்தே³ர்தே² து கஸ்மி³:ஸ்சிச்சு²பா⁴ஸுப⁴ஸமுத்தி²தே || 117 ||

கௌஸலாது³ச்யதே³ந்யோ³ர்த²ஸ்தத³வஸ்பந்தி³தம் ப⁴வேத் |
ஹாஸ்யேநோபக³தார்த²ப்ரஹேலிகா நாலிகேதி விஜ்ஞேயா || 118 ||

மூ³ர்க²ஜநஸந்நிகர்ஷே ஹிதமபி யத்ர ப்ரபா⁴ஷதே வித்³வாந் |
ந ச க்³ரு³ஹ்யதே³ஸ்ய வசநம் விஜ்ஞேயோ³ஸத்ப்ரலாபோ³ஸௌ || 119 ||

ஏகத்³விப்ரதிவசநா வாக்கேலீ ஸ்யாத்ப்ரயோகே³ஸ்மிந் |

யத³ஸத³பூ⁴தம் வசநம் ஸம்ஸ்தவயுக்தம் த்³வயோ: பரஸ்பரம் யத்து || 120 ||

ஏகஸ்ய சார்த²ஹேதோ: ஸ ஹாஸ்யஜநந: ப்ரபஞ்ச: ஸ்யாத் |

யத்காரணாத்³ கு³ணநாம் தோ³ஷீகரணம் ப⁴வேத்³விவாத³க்ரு³தம் || 121 ||

தோ³ஷக்ரு³ணீகரணம் வா தநம்ரு³த்³வம் நாம் விஜ்ஞேயம் |

பரவசநமாத்மநஸ்சோத்தரோத்தரஸமுத்³ப⁴வம் த்³வயோர்யத்ர || 122 ||

அந்யோந்யார்த²விஸேஷகமதி⁴ப³லமிதி தத்³ பு³தை⁴ர்ஜ்ஞேயம் |

அந்யார்த²மேவ வாக்யம் ச²லமபி⁴ஸந்தா⁴நஹாஸ்யரோஷகரம் || 123 ||

ஸ்ருதிஸாரூப்யாத்³யஸ்மிந் ப³ஹவோ⁵ர்தா² யுக்திபி⁴ர்நியுஜ்யந்தே |

யத்³தா⁴ஸ்யமஹாஸ்யம் வா தத்த்ரிக³தம் நாம் விஜ்ஞேயம் || 124 ||

ப்ரத்யக்ஷவ்ரு³த்திருக்தோ வ்யாஹாரோ ஹாஸ்யலேஸார்த: ² |

ஸம்ரம்ப⁴ஸம்ப⁴ரமயுதம் விவாத³யுக்தம் ததா²பவாத³க்ரு³தம் || 125 ||

ப³ஹுவசநா³க்ஷேபக்ரு³தம் க³ண்ட³ம் ப்ரவத³ந்தி தத்த்வஜ்ஞா: |

இதி த³ஸரூபவிதா⁴நம் ஸர்வம் ப்ரோக்தம் மயா ஹி லக்ஷணத: |

புநரஸ்ய ஸரீரக³தம் ஸந்தி⁴விதௌ⁴ லக்ஷணம் வக்ஷயே || 126 ||

இதி ப⁴ரதீயே நாட்யஸாஸ்த்ரே த³ஸரூபநிரூபணம்

நாமாஷ்டாத³ஸோ⁵த்⁴யாய: |

Encoded by Sowmya Krishnapur krsowmya@yahoo at com

Natyashastra Chapter 18

pdf was typeset on March 24, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

